

ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ ІНШОМОВНОЇ ЛІНГВІСТИЧНОЇ КОМПЕТЕНЦІЇ СТУДЕНТІВ ЕКОНОМІЧНИХ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ В КОНТЕКСТІ СТУДЕНТОЦЕНТРИЗМУ

У статті обґрунтовується положення про те, що іншомовна лінгвістична компетенція студентів-економістів – це складне утворення, яке включає в собі знання студентами лексики, граматики, фонетики, семантики іноземної мови, а також уміння спілкуватись даною мовою на професійні теми з урахуванням соціокультурних особливостей країни. Стаття містить інформацію про розвиток іншомовної компетенції студентів-економістів з урахуванням студентоцентрованого підходу, який набуває популярності в системі вищої освіти України. Авторами проведено детальний аналіз поняття лінгвістичної компетенції та сформульовано основні методи та принципи її розвитку на заняттях з іноземної мови. У статті наведено принципи, форми та методи роботи, а також описана типологія вправ, спрямованих на розвиток компетенції (з власного досвіду авторів).

Ключові слова: *іншомовна лінгвістична компетенція, економісти, студентоцентризм, методи, форми, покращення, принципи, покращення.*

Постановка проблеми у загальному вигляді... Одним із провідних завдань навчання іноземної мови у вищому навчальному закладі є опанування студентами іншомовної лінгвістичної компетенції професійного змісту. Студенти-економісти повинні вільно володіти понятійним апаратом за власним фахом іноземною мовою, а також вміти вирішувати професійні завдання та взаємодіяти зі іншими іноземною мовою. Новітня парадигма студентоцентрованого навчання, згідно якої студенти займають рівноправні позиції у навчальному процесі з викладачами та самі вирішують необхідність вивчення певних предметів обумовлює необхідність дослідження методів такого навчання та розробка технологій студентоцентрованого навчання, особливо при формуванні іншомовної лінгвістичної компетенції студентів-економістів на заняттях з іноземної мови.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми...

Питання професійної компетенції досліджувалося різними вітчизняними та іноземними науковцями: такі вчені як Н.М. Бібік, А.С. Андрієнко [1], А.В. Бермус [3], В.А. Герасимова [6], М.Г. Прадівляний [8], М.О. Сумцова [9], О.І. Пометун, В.В. Ягупов [11] активно досліджували поняття професійної компетенції взагалі, а також окремо її лінгвістичні складові. Варто зазначити, що поняття професійної компетенції та компетентності часто плутають. До 1980-х років дане поняття взагалі не розглядалося вітчизняними науковцями.

Розвиток іншомовної професійної компетенції у економістів протягом їх навчання у вищих навчальних закладах досліджували у своїх дисертаційних працях такі науковці як О.А. Кучерява [7], М.Г. Прадівляний [8], А.С. Андрієнко [1] та інші, проте дана тема тільки набуває поширеності. Іноземні науковці, навпаки, приділяють багато уваги даній проблемі вже протягом багатьох років: так, дослідження педагогів Л. Бахман [12], М. Каналі [14], М. Швейна [14], А. Хадлі [16] та ін., які було розпочато ще в 80-х роках минулого сторіччя, і які продовжують систематизувати свої творчі здобутки з теми і наразі, розкривають багато сутнісних питань теми. Різні методології навчання відіграють велику роль у результативності формування професійної компетенції. За останні декілька років студентоцентроване навчання як вид навчання, де студент займає провідне рівноправне місце суб'єкта навчання поруч з викладачами, набуло особливої популярності. На жаль, в контексті даної освітньої парадигми дуже мало науковців досліджували запровадження саме студентоцентрованого навчання при навчанні іншомовної лінгвістичної професійної компетенції, що і обумовило тему нашого дослідження: *особливості розвитку іншомовної лінгвістичної компетенції студентів економічних спеціальностей в контексті студентоцентризму.*

Формулювання цілей статті... Метою даної статті є визначення поняття іншомовної лінгвістичної компетенції студентів-економістів, визначення основних його складових, а також визначення особливостей застосування студентоцентрованого навчання з метою формування даної компетенції (методи, види, форми роботи, типологія завдань, організаційні особливості).

Виклад основного матеріалу дослідження... Поняття професійної компетенції досліджували різні вчені, які в цілому характеризують його як розуміння структури професійної сфери фахівцем, наявність досвіду роботи в галузі, вміння обирати оптимальні стратегії для професійної взаємодії та вирішення професійних завдань, здатність навчатися на помилках та творчо підходити до виконання власних обов'язків. І.П. Підласий характеризує професійну компетентність як основну характеристику фахівця, яка не обмежується суто теоретичними знаннями спеціаліста, проте включає в собі здатність практично взаємодіяти. В.В. Ягупов зазначає що професійна компетентність є фундаментом професійної культури, виокремлюючи в ній «глибокі професійні знання, навички та вміння, а також досконале володіння методами роботи» [11].

Загальна структура професійної компетенції економістів включає в собі загально професійні та вузькоспеціалізовані знання та навички роботи, організації роботи, опрацювання економічної документації, способи вирішення економічних завдань із застосуванням інформаційних технологій тощо. Е. Зеєр визначає все

наведене вище як *полівалентну професійну компетентність* [6], тобто здатність професіонала синтезувати загально професійні та спеціалізовані знання, вміння та навички. У структурі професійної компетентності економістів можливо вирізнити наступні компетентності: базові (ті, що сформовані на основі знань та вмінь, які оцінюються протягом навчання студентів у ВНЗ, власне, вони і забезпечують роботу фахівця); ключові – забезпечують конкурентоспроможність на соціально-економічному ринку; *провідні* – інноваційність, креативність, динамічність фахівців, відкритість до діалогу.

В межах загальної професійної компетентності також виділяються наступні групи: соціальна компетентність – способи соціальної взаємодії при виконанні професійних обов'язків та вирішенні завдань, тобто взаємодія з колегами та клієнтами; комунікативна компетентність – здатність усно та письмово спілкуватися іноземними мовами при здійсненні роботи, оформленні документації, на ділових переговорах; соціально-інформаційна компетентність, тобто здатність, працювати використовуючи інформаційні технології для організації професійної діяльності, аналізувати банківську та бухгалтерську документацію, тлумачити правові видання; когнітивна компетентність – постійне самовдосконалення фахівця, його здатність до постійного навчання, потреба у саморозвитку, самовдосконалення економіста; спеціальна компетентність-підготовленість до самостійного виконання професійних дій, оцінки результатів власної праці, тобто придатність випускника до роботи. У межах комунікативної компетентності можливо виокремити лінгвістичну компетентність, яка поєднана із соціально-культурною. Лінгвістична компетентність представляє собою систему засвоєних знань іноземної мови і проявляється у їх використанні в мовленнєво-мисленнєвій діяльності. Лінгвістична компетентність економіста в контексті рідної мови є важливою, але для ефективної взаємодії з іноземними колегами необхідна наявність іномовної лінгвістичної компетентності. А. Хадлі вважає, що іномовна лінгвістична компетентність лежить в основі комунікативної культури людини, яка вивчає іноземну мову[6].

М. Кенел та М. Свейн, вивчаючи компетентність, виділили наступні структурні елементи: граматичну компетентність-рівень засвоєння граматичних правил, лексичних одиниць, правила правопису, синтаксису, тощо; соціолінгвістичну компетентність – уміння спілкуватися іноземною мовою із урахуванням соціолінгвістичного контексту, особливостей культури країни, коректного підбору виразів та словосполучень, загальної стилістики висловлювання; дискурсивну компетентність – здатність оформити думку, послідовно передавати власну точку зору, використовуючи необхідні засоби; та стратегічну компетентність – здатність використовувати вербальні і невербальні засоби при загрози зриву комунікації [14, с. 10]. Дана структура у відношенні компетентності економістів представлена наступними вміннями: граматична компетентність – здатність правильно вживати необхідні економічні терміни, коректно укладати ділові документи; соціолінгвістична компетентність – уміння спілкування на економічні теми з урахуванням особливостей законодавства, ділового письма іноземної країни, деяких культурних особливостей (не коректно обговорювати фінансові суми, якщо ж їх обговорювати, це потрібно робити завуальовано, на стадії переговорів); дискурсивна компетентність – здатність донести власну точку зору, тобто писати чи говорити так, аби іноземні партнери розуміли, що мається на увазі (чіткість висловлювань, відсутність фразеологізмів, конкретне формулювання ідей); стратегічна компетентність – здатність використовувати невербальні засоби спілкування, візуальний контакт, дотримуватися необхідної дистанції при усному спілкуванні, тощо.

Л. Бахман пропонує зовсім іншу модель іномовної комунікативної компетентності, до складу якої відносить: мовну компетентність, стратегічну компетентність та психофізіологічні механізми, причому за її визначенням лінгвістична компетентність це комплекс знань, вмінь та навичок, які забезпечують оволодіння мовними засобами, визначення комунікативного змісту розуміння окремих мовних одиниць, їхніх значень, форми і структури, зв'язків між ними [12]. У структурі мовної компетентності педагог виділяє лексичну компетентність (знання лексики), граматичну компетентність (знання граматики), семантичну компетентність (знання семантики, доцільне використання ЛО), фонологічну, орфографічну та орфоепічну компетентність, причому останні більше необхідні при писемному спілкуванні.

Отже, проаналізувавши літературні джерела, ми дійшли до висновку, що лінгвістичну іномовну компетентність студентів економістів можливо визначити як систему лексичних, граматичних, фонологічних, семантичних знань, вмінь та навичок з іноземної мови, а також знання соціокультурних особливостей країни, мовою якої спілкується студент, як і вміння спілкування, невербальні вміння, чіткість та послідовність думки, тощо. Саме формування даного утворення і обумовлює здатність майбутніх фахівців спілкуватися іноземною мовою в подальшій професійній діяльності.

Розглянемо основні методи розвитку лінгвістичної іномовної компетентності у студентів – економістів, зокрема в контексті студент-центрованого навчання. Студент-центроване навчання обумовлює мету навчання – гармонійний розвиток особистості студента, з урахуванням його власних потреб. На відміну від класичної авторитарної парадигми, де студент являв собою об'єкт навчання, та більш прогресивного демократичного навчання, де студент вже виступав об'єктом навчання, у студент-центрованому навчанні студент власне і визначає зміст навчання, зміщуючи акценти. Тобто викладач постає як засіб отримання знань, проте обсяг,

напрямок та н зміст навчального плану визначає студент з урахуванням власних потреб. В даному контексті наступні методи можуть використовуватись для розвитку іншомовної компетенції студентами:

1. Інтерактивне навчання, з застосуванням медіа-ресурсів, новітніх технологій, відео-конференцій, відео-уроків економічних шкіл, робота з оригінальними автентичними джерелами з економіки, вивчення бухгалтерської та банківської документації іноземною мовою.

2. Робота з викладачем із визначенням студентами обсягу та ролей в роботі. Виконання спільних завдань, підготовка проекту, написання курсової чи дипломної роботи із можливістю її подальшого захисту за кордоном. Як варіант-написання дипломної роботи рідною мовою з можливістю подальшого перекладу та захисту її за кордоном(така практика існує, наприклад у Польщі).

3. Самостійна робота студента, із самостійним визначенням обсягу та джерел роботи. Важливо зазначити, що студент має право обрати самостійне опрацювання не фахової, а загальної іноземної мови, роботу з відеофільмами, читання світової літератури, що дозволяє йому формувати соціокультурний компонент компетенції, та також дискурсивний.

4. Участь студентів в поза аудиторних заходах, як-то конференції, публічні дебати, обговорення, розмовні клуби. Існує значна кількість розмовних клубів, зокрема на вихідних, організованих різними установами (наприклад, British Council), систематична участь у засіданнях яких сприяє покращенню знань студентів.

5. Дослідження студентом обраного матеріалу як індивідуальний проект. Ймовірно за умови загального достатнього рівня визначити певний вид завдань для студентів, яке він може виконувати, причому зі звільненням від основного відвідування занять, за умови подальшого надання результатів своєї роботи (коли значний час потрібний для роботи в бібліотеці, з документацією, яка відсутня у вільному доступі).

6. Використання різноманітних методів, які сприяють активізації пізнавальної діяльності (брейн-ринги, вікторини, мозкові штурми).

7. Взаємодія студентів між собою та з чужими людьми у контексті розвитку комунікативної та соціальної компетенції. Тут варто включати різні тренінгові вправи, зустрічі з коучами, напрацювання ряду психологічних особливостей продуктивної взаємодії, здатності чітко формулювати власну думку, тощо.

Зазначимо основні види вправ, спрямовані на розвиток іншомовної лінгвістичної компетентності студентів-економістів:

1. Читання та переклад іншомовних текстів економічної спрямованості, після текстове обговорення.

2. Вправи на засвоєння лексичних та граматичних одиниць, пов'язані з економічною тематикою (вправи на переклад, підстановку, виправлення помилок, перефразування, синонімічний ряд, визначення дефініцій).

3. Вправи на розуміння змісту текстів, економічної документації (порядок абзаців, доповнення випущеного речення, підстановка фраз, тощо).

4. Вправи на монологічне та діалогічне мовлення професійного спрямування.

5. Вправи на аудіювання з подальшою перевіркою змісту вивченого.

6. Творчі завдання спрямовані на говоріння та письмо: проектні методики, презентація вивченого, тощо.

Варто визначити наступні принципи формування лінгвістичної компетенції: принцип системності та систематичності, принцип групової роботи та принцип індивідуального підходу, принцип посиленості, принцип об'єктивності оцінювання, принцип рівності.

Студент-центрований підхід обумовлює більше індивідуальну роботу та колективну роботу, проте вважаємо, що робота у малих групах також сприяє високому рівню розвитку компетенції на заняттях.

Також варто наголосити на рольовому відтворенні професійних ситуацій як одному з основних засобів формування лінгвістичної компетенції. Використання ділової імітації професійної діяльності (рольова гра, відтворення кейсів, проходження завдань, виконання економічних тренінгових вправ іноземною) сприяє високому рівню активізації пізнавальної діяльності, відповідно – швидкому формуванню компетенції.

Висновки... Іншомовна лінгвістична компетенція студентів-економістів – складне утворення, яке включає в собі знання студентами лексики, граматики, фонетики, семантики іноземної мови, а також уміння спілкуватись даною мовою на професійні теми з урахуванням соціокультурних особливостей країни. Студент-центроване навчання як ніяке інше навчання сприяє високому рівню розвитку лінгвістичної компетенції. Нами було визначено різноманітні методи формування лінгвістичної компетенції на заняттях іноземної мови у студентів-економістів: інтерактивні методи, проектні методи, методи ділової імітації, тощо, а також всі три види роботи, які можливо застосовувати: індивідуальну, групову та колективну, з домінуючою груповою роботою в малих групах. Різноманітні методи роботи та жива взаємодія на заняттях іноземної мови сприяє підвищенню активізації пізнавальної діяльності студентів.

Використана література:

1. Андриенко А.С. Развитие иноязычной профессиональной коммуникативной компетентности студентов технического вуза (на основе кредитно-модульной технологии обучения): автореф. дис. ... канд. пед. наук: 13.00.08 / Андриенко Анатолий Сергеевич. – Ростов на Дону, 2007. – 36с.

2. Белкин А.С. Педагогические ситуации успеха / А.С. Белкин // М. : ИП, 1993. – 158 с.
3. Бермус А. Проблемы и перспективы реализации компетентного подхода в образовании / А. Бермус // Интернет журнал «Эйдос». 2005. 10–12 сентября [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.eidos.ru/journal/2005/0910-12.htm>
4. Бухлова Н. Багаторівнева система підготовки вчителів гуманітарних дисциплін до формування самоосвітньої компетентності учнів у процесі післядипломної освіти / Н. Бухлова // Директор школи, ліцею, гімназії. – 2009. – № 6. – С. 84-89.
5. Зязюн І.А. Педагогічна майстерність. – К. : Вища школа, 2004. – 422 с.
6. Коммуникативный ландшафт образования: монография / В.А. Герасимова, А.М. Корбут, Д.Ю. Король и др.; ред.: А.А. Полонников. – Мн. : БГУ, 2007. – 503 с.
7. Кучерява О.А. Дискурсивна компетенція як складова фахової підготовки майбутніх словесників / О.А. Кучерява // Педагогічні науки: зб. наук.праць. – Херсон : Вид-во ХДУ, 2005. – Вип. XXXVIII (38). – С. 288-292.
8. Прадівляний М.Г. Формування професійно спрямованої іншомовної компетентності фахівців технічних та економічних спеціальностей засобами сучасних інформаційних технологій: Автореф. дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04. – Вінниця, 2006. – 20 с.
9. Сумцова О.В. Формирование иноязычной коммуникативной компетенции студентов технических вузов при использовании активных методов обучения иностранному языку / О.В. Сумцова // Молодой ученый. – 2012. – № 2. – С. 297-298.
10. Трешина И. Социокультурный компонент профессионально-лингвистической компетенции учителя / И. Трешина // Россия и Запад: диалог культур. Вып.12. – М. : МГУ, 2004. – С. 296-304.
11. Ягупов В.В. Педагогіка / В.В. Ягупов. – К. : Либідь, 2003. – 560 с.
12. Basic American Language Instructor Course. – Defence Language Institute, 1992. – 115 p.
13. Canale, M.; Swain, M. (1980). „Theoretical bases of communicative approaches to second language teaching and testing”. *Applied Linguistics* (1): 1–47. Retrieved September 29, 2013.
14. Components of Communicative Proficiency // TESOL Quarterly. – 1982. –Vol. 16. – September. – № 3. –P.449-465.
15. Hadley A. Teaching Language Cultural in Context. – Boston: Heinle and Heinle Publishers, 1993. – 532 p.

Лымарь Л.В., Моруга К.О.

ОСОБЕННОСТИ РАЗВИТИЯ ИНОЯЗЫЧНОЙ ЛИНГВИСТИЧЕСКОЙ КОМПЕТЕНЦИИ СТУДЕНТОВ ЭКОНОМИЧЕСКИХ СПЕЦИАЛЬНОСТЕЙ В КОНТЕКСТЕ СТУДЕНТОЦЕНТРИЗМА

Иноязычная лингвистическая компетенция студентов-экономистов является сложным образованием, которое включает знание студентами лексики, грамматики, фонетики, семантики иностранного языка, а также умение общаться на данном языке на профессиональные темы с учетом социокультурных особенностей страны. Статья содержит информацию про развитие иноязычной компетенции студентов-экономистов с учетом студент-центричного подхода, который становится популярным в системе высшего образования Украины. Авторами проведен анализ понятия лингвистической компетенции, сформулированы основные методы и принципы ее развития на занятиях иностранного языка. В статье приведены принципы, формы и методы работы, а также описана типология упражнений, направленных на развитие компетенции (по собственному опыту авторов).

Ключевые слова: иноязычная лингвистическая компетенция, экономисты, студентоцентризм, методы, формы, улучшение, принципы.

Lymar L., Moruga K.

PECULIARITIES OF THE FOREIGN LANGUAGE LINGUISTIC COMPETENCE DEVELOPMENT IN ECONOMICAL STUDENTS WITHIN THE STUDENT-CENTERED APPROACH

Foreign language linguistic competence of economical students is a complex formation which consists of their knowledge of vocabulary, grammar, phonetics, semantics and the abilities of communicating in this language on professional issues, according to some social-cultural peculiarities. The article contains information on the development of foreign language competence of economical students within the student-centered approach, which is becoming extremely popular in the Ukrainian High School system. The authors have analyzed the scientific opinion on the professional linguistic competence development to conclude that the competence should be formed during the training in High school. The authors have analyzed the “linguistic competence” notion and described its structure. As the development of the linguistic competence is viewed within the student-centered learning context, the article reveals the notion of the student-centered learning, describing the notion as a whole and stressing upon its most important components. The article contains definition of the main methods and principles of the competence development on Foreign Language classes, according to the last tendencies in the High school education. The article contains basic principles and methods of class activities, describes main drills which may be used on classes, due to the personal experience of the authors. The authors have offered the following methods of the linguistic competence development: interactive methods, project method, method of the professional role-play and the three kinds of the activity training applied on the Foreign language classes which are the most effective: individual training, group training and the collective training, with the group training prevailing. The authors represent their own experience in the article, expressed in practical recommendations on developing the English linguistic competence on the foreign language classes in the future economists.

Key words: foreign linguistic competence, economical students, student-centered approach, methods, principles, improvement.

Подано до редакції 18.04.2016.